

27. Пірко В. Оборонні споруди... — С. 32.
28. Приймак В.В. Ременные распределители эпохи средневековья // Археология і давня історія України. Вип. 7. Мадяри у Середньому Подніпров'ї: 36. н. пр. — Київ: вид. ІА НАНУ, ЦП НАНУ і УТОПК, ЦОДПА, 2011. — С. 158 — 159.
29. Музей археології міста Глухів — Режим доступу — <http://museum.velizariy.kiev.ua/sumy/gluhiv/images/3.15.jpg> (12.09.2011 р.).
30. Приходюк О.М. Пастирське городище. — Кив-Чернівці: Зелена Буковина, 2005. — С. 48, Рис. 64.9.
31. Консультація люб'язно надана к.м.с. з конкуру Є.М.Жук.
32. Прейскурант скобяного товара. — Харьков: Сага, 2010. — С. 357.
33. Глушко М.С. Генезис тваринного запрягу в Україні (Культурно-історична проблема) — Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2003. — С. 127.
34. Приходюк О.М. Пастирське городище... — С. 48, Рис. 55.5.
35. Баран В.Д., Максимов Е.В., Смиленко А.Т. и др. Этнокультурная карта территории Украинской ССР в I тыс. н.э. — Киев: Наукова думка. 1985. — Рис. 19.
36. Приймак В.В. Ременные распределители эпохи средневековья... — С. 158.
37. Прейскурант скобяного товара... — С. 356.
38. Музей археології міста Глухів — Режим доступу — <http://museum.velizariy.kiev.ua/sumy/gluhiv/images/3.15.jpg> (12.09.2011 р.).
39. Соколова Л.М., Супруненко О.Б. Деякі археологічні знахідки з території Полтавщини (з нових надходжень до фондів ЦОДПА) // АЛЛУ. — Полтава: Археологія, 1997. — № 1-2. — С. 93, Рис. 3.3.
40. Ситий І. Печатки генеральної та полкової старшини за матеріалами Чернігівського історичного музею ім. В.В.Тарновського // Родовід, 1997. — № 15. — С. 99.
41. Ковальова І.Ф., Шалобудов В.М., Векленко В.О. Каталог старожитностей доби пізнього середньовіччя містечка Самарь та Богородицьком фортеці. — Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2007. — поз. 58, 62; Алфоров О., Однороженко О. Українські особові печатки XV — XVII ст. за матеріалами київських архівосховищ. — Харків, 2008. — поз. 5, 10, 12, 15, 23, 25, 26, 37 та ін.
42. Ситий І. Печатки генеральної та полкової старшини... — С. 100.
43. Пенской В.В. Украинский ландмилицкий корпус в XVIII веке. Режим доступу — <http://Annales.info/rus/small/landmil.htm> (24.02.2012 p.)

Віктор Баюк (Луцьк), аспірант ВНУ ім. Л.Українки, науковий співробітник ДП «Волинські старожитності» ДП «НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України
Антон Панікарський (Луцьк), аспірант ІА НАН України, молодший науковий співробітник ІА НАН України

Споруда козацького часу з Волині: графічна реконструкція

У попередньому збірнику «Нових досліджень козацької доби в Україні» було надруковано статтю про результати археологічних досліджень 2011 р. у с. Шепель на Волині, де автор публікації детально описував досліджену експедицією споруду козацького часу. Було подано розміщення об'єкту, його опис, характеристику знахідок та особливості планування, а також досить детально проаналізовано колекцію знахідок [1, 162–167]. Дану статтю колектив авторів присвячує спробі графічної реконструкції споруди, оскільки це дає

більш повну уяву і дозволяє як би поглянути на неї очима сучасника другої половини XVII ст. Дозволимо собі коротко нагадати її характеристики. Це досить велика (дослідженими розмірами в межах розкопу 8 x 4,7 м) землянка, розділена вузьким коридором на дві камери. Перша має підпрямокутну форму розмірами 4,5 x 2,0 м з рівними стінками, глибиною 1,3 м від рівня виявлення та значною кількістю глибоких стовпових ям у підлозі. Друга, майже квадратна у плані, має розміри 4,7 x 4,1 м і містить в дальньому (південному) куті розвал крупної печі. Піч збереглась у вигляді завалу з значною кількістю знахідок цегли, кахель та кераміки. Судячи за формою топочної камери та характером знахідок цю піч можна інтерпретувати як опалювальну. Піч іншої конструкції було досліджено в ніші західного кута цієї камери, судячи з наявності кількох пропалених черенів звичайної форми її використовували для приготування їжі. Необхідно зауважити, що пропалений на значну глибину черень вказує на досить тривале та активне використання цього елемента печі. Ці окремі камери були розділені вузьким коридором розмірами 1,9 x 1,9 м та глибиною 1,0 м від рівня виявлення. Заслуговує на увагу система розміщення стовпових ям, що групуються по підлозі споруди в одному випадку та простягаються по обох приміщеннях і коридору, утворюючи чітку планувальну схему - в іншому. Підлога рівна, глиняна, середньо утрамбована; стіни вертикальні, витворені в світло-жовтому материковому суглинку.

Розміщувався об'єкт відразу біля західного рову давньоруського городища Шеполь, на досить високому пагорбі, що у давніші часи був посадом городища. Другим цікавим аспектом є його розташування поруч з давньою (ще з руських часів) дорогою з Луцька через Шепель, Торчин і далі—на захід до Володимира-Волинського, та і властиво ще далі «у ляхи». Колекція виявлених у споруді знахідок досить аргументовано наводить на думку, що дана споруда відносилась своєю суспільною суттю до корчми чи

частини постійного двору при цій дорозі, а тому її графічна реконструкція може дещо привідкрити нам її образ.

Реконструюючи зовнішній вигляд споруди (корчми), виявленої на околицях с. Шепель, ми можемо звернутися до етнографічних матеріалів козацького часу Волині, а також матеріалів скансенів, де репрезентовані

Рис. 1. Споруда козацького часу: графічна реконструкція

корчми більш пізнього часу, також і з сусідніх територій. Архітектура корчми в більшості випадків не дуже відрізнялася від архітектури звичайної

житлової споруди. Вона часто мала дво- чи трикамерне приміщення. Корчми поділялися на два типи: незаїжджі та з наїздом (постоялий двір). Брак інформації стосовно визначення планування знайденої споруди не дозволяє з впевненістю віднести її до того чи іншого типу. Проте близьке розташування корчми до дороги може свідчити про функціонування її в комплексі постійлого двору.

Конструкція виявленої споруди, судячи з плану, була зрубною, що було найбільш характерним для даного регіону. Додатковим аргументом на користь зрубної конструкції є знайдені залишки дерева (колода). Стовпові ямки розташовані перед входом, ймовірно, фіксують стовпи, які тримали піддашся або невеликий ганок. Вхідна частина споруди (двері) була також укріплена стовпами, про що свідчать стовпові ямки.

Часто посеред корчми стояла ще одна піч в доповнення до печі кухонної. Обидві печі робилися із димарями, що дещо змінювало зовнішній вигляд корчми від хати. В нашому випадку знайдені кахлі та їх чисельні фрагменти свідчать про наявність саме опалювальної печі, обкладеної і декорованої кахлями. А в сусідньому приміщенні розташовувалася кухонна піч, яка, судячи з інтенсивного обпалу, тривалий час використовувалася.

Велика за площею багатокамерна споруда потребувала значного освітлення. Виявлені в заповненні споруди фрагменти скла, можливо, були віконницями [2, 282].

Запропонована реконструкція корчми, виявленої в с. Шепель, є гіпотетичною. Але слід зазначити, що зафіксовані особливості планування (залишки печей, кахлі, стовпові ямки, колода), і матеріал зі споруди (знахідки ножів, люльок, монет, гудзика, фрагменти посуду, в т.ч. полив'яного столового, пляшок, фужерів і келихів) дають підстави для атрибуції споруди саме як корчми, яка мала зрубну конструкцію, мала, принаймні, дві печі (для приготування їжі та обігріву), виносний фасад, вікна.

Література

1. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Збірник наукових праць.—Вип. 20.—Ч. I. // Упор. О.М. Титова.—К, 2011.—547 с.
2. Наукові студії: Збірник наукових праць / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. – Вип. 4. – Львів: В-во «Растр-7», 2011. – 292 с.

Олександр Старік (Дніпропетровськ), зав. відділом археології ДНІМ, кандидат історичних наук

Нові пам'ятки козацької доби у розвідці ДНІМ 2011 р.

З 03 по 31 серпня 2011 р. археологічна експедиція Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького проводила археологічну розвідку на відомих козацьких землях Кодацької паланки. Це територія сучасних сіл Бородаївка, Домоткань, Правобережне, Суслівка Верхньодніпровського району (берег Дніпродзержинського водосховища).

Польове дослідження відбулося на замовлення Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей. Мета розвідки полягала у перевірці наявності пам'яток вздовж берега Дніпродзержинського водосховища, визначенні їх меж та потужності культурного шару.